

POVEZANOST CRTANIH FILMOVA I AGRESIVNOG PONAŠANJA DJECE

Ružica Savić²⁹⁶

Master socijalnog rada

Dipl. profesor specijalne edukacije i rehabilitacije

Dipl. Logoped, Dnevni centar za djecu sa posebnim potrebama Modriča

Apstrakt: Dobrobit informacionih tehnologija i medija je višestruka. Mediji se odlikuju infomacionim, obrazovnim, zabavnim i drugim karakteristikama. Rasprostranjenost i dostupnost medija je karakteristika savremenog doba. Djeca provode veliki dio slobodnog vremena ispred ekrana učeći, igrajući igrice, te gledajući crtane filmove. Činjenica je da su u crtanim filmovima prisutni nasilni sadržaji. Junaci crtanih filmova ulaze u međusobne borbe, koriste oružje, ulaze u verbalne sukobe itd. Djeca u realnom svijetu oponašaju takve postupke i poistovjećuju se sa omiljenim crtanim likovima. Neophodno je postaviti pitanje koliko su djeca u mogućnosti da razlikuju realnost i fikciju i na koji način tumače postupke crtanih likova. Takođe, svakodnevnom izloženošću nasilnim sadržajima povećava se tolerancija prema nasilju kod djece. Gledajući sa šireg aspekta, izloženost medijima i crtanim filmovima utiče na cjelokupan dječji razvoj. Cilj ovog rada jeste da ukažemo na povezanost crtanih filmova i agresivnog ponašanja djece, te na koji način crtani filmovi utiču na dječje ponašanje.

Ključne riječi: djeca, mediji, crtani film, agresivno ponašanje, nasilje

Uvod

Razvoj savremenih tehnologija doprinio je dostupnosti istih svakoj osobi i djetetu na bilo kojem mjestu i u bilo koje vrijeme. Smatra se da upotreba ekrana i izloženost različitim nasilnim sadržajima kod djece utiče na povećanje tolerancije na nasilje i nedostatak empatije. Ukoliko dijete koristi savremene tehnologije u neograničenim količinama dolazi do takvog razvoja u kojem se razvoj mozga privikava na nasilne akcije koje su okarakterisane velikom brzinom i tempom, što direktno utiče na razvoj dječjeg agresivnog ponašanja, nasilja i kriminala (Anderson, Berkowitz, Donnerstein, Huesmann, Johnson, Linz i sar, 2003).

Autori Ferreira, Prucha, Souto, Peixoto Lima, Morna, Pinto (2020) navode da prekomjerna upotreba savremenih tehnologija kod djece dobi od dvije godine može dovesti do teškoća samoregulacije, a kasnije u školskoj dobi i teškoća u ponašanju, izolacije i agresivnog ponašanja. Djeci predškolske dobi najinteresantniji su sadržaji poput crtanih filmova. Crtani filmovi koji su namijenjeni djeci prepuni su agresivnih i nasilnih sadržaja (Kanižaj i Ciboci, 2011). Autorka Blažević (2012) navodi da se djeca predškolske dobi žele identifikovati sa svojim omiljenim junacima iz crtanih filmova za koje smatraju da su zanimljivi i slični njima. Gledano sa aspekta teorija socijalnog učenja neminovan je negativan uticaj savremenih tehnologija, crtanih filmova i agresivnih sadržaja na razvoj agresivnog ponašanja kod djece zbog samog posmatranja nasilnih sadržaja i identifikacije sa omiljenim crtanim junacima.

²⁹⁶ stojanovicruzica7@gmail.com

Masovni mediji i crtani film

Digitalno doba stvorilo je digitalno okruženje u kojem su informacije svima dostupne, utiče na informisanost svakog pojedinca, međusobno je približilo cjelokupnu svjetsku populaciju, te se danas kaže da svaka osoba ima „svijet na dlanu“. Sa jedne strane imamo u svakom trenutku pametni telefon u rukama, što nam omogućava dolazak do informacija u svakom trenutku. Sa druge strane, digitalno doba sa sobom donosi i niz društvenih devijacija, poput sajber nasilja, pa sve do krajnje izopačenih i devijantnih pojava koje su postale dostupne zahvaljujući razvoju digitalnog okruženja (Kević-Zrnić, Stanković-Janković, Jenjić, 2022).

S obzirom na to da živimo u vremenu intenzivnog razvoja masovnih medija možemo reći da su i djeca i odrasli svakodnevno okruženi medijima. Gotovo svako dijete je u određenoj mjeri svakodnevno izloženo uticaju medija, posebno digitalnih medija, u okviru digitalnog prostora koji ga okružuje. Dejstvu elektronskih medija djeca su izložena od prvih godina života, a kako djeca sazrijevaju i uticaj medija je sve veći. Internet, televizija i pametni telefoni okružuju u svakom prostoru i u svako vrijeme djecu. Djeca su elektronskim medijima okružena u kući, kafićima, školi, parku, u automobilu, na autobuskim stanicama, aerodromima, a navikavanje na elektronske medije teče brzo i neprimjetno i za dijete i za okruženje (Perić, 2017).

Neophodno je ukazati na uticaj tehnologija na današnje generacije. Pored izloženosti socijalnom i ideološkom iskustvu, na identitet generacije utiče i muzika koja se sluša, odjeća koja se nosi, nivo obrazovanja koji je dostupan, kao i razvoj tehnologija. Milenijumska generacija (rođeni između 1995. i 2010. godine) i generacija Alfa (rođeni nakon 2010. godine) gotovo da ne poznaju svijet bez pametnih tehnologija. Od samog rođenja okruženi su telefonima, tabletima, laptopovima, televizijom, a virtuelni svijet im je gotovo jednako važan kao i realni svijet (Ćustović, Osmić, Spahić, 2022).

Naša realnost je sve tužnija, sve više djece provodi vrijeme pored malih i velikih ekrana, umjesto da vrijeme provodi vani, na svježem zraku, igrajući fudbal ili se baveći nekim drugim aktivnostima. Sadržaji na ekranima kojim su okružena djeca nisu u potpunosti prilagodjeni njihovoj dobi, iako je naznačeno isto u uglovima ekrana. Dijete gledajući određene sadržaje ne shvata razliku između realnosti i digitalnog svijeta, nego akcenat stavlja na glavne događaje tokom gledanja sadržaja (Mediji za djecu kao promoter stila života, vidi u Ilić, 2018, str. 250).

Uticaj televizije na djecu je dvojak. S jedne strane, televizija može biti izvor korisnih informacija, može imati obrazovni karakter, može biti izvor zabave, „prozor u svijet“ koji različite informacije prenosi velikom brzinom. S druge strane, djeca se putem televizije prvi put mogu susresti sa nasiljem, različitim oblicima devijantnog ponašanja, te sa informacijama kojima nisu dorasli ili koje nisu razumjeli. Televizija je djeci veoma privlačna, jer im omogućava pristup zabavnim sadržajima i omogućava im indirektno učestvovanje u događajima iz svijeta sporta, turizma, muzike, te im približava živote i svijet koji ih zanima (Barjaktarović, 2022).

Crtani film predstavlja film koji je nastao snimanjem crteža koji su nacrtani ljudskom rukom ili na računaru. Takođe, predstavlja filmski rod koji je nastao postupkom animacije. Riječ animacija potiče od latinske riječi anima, što znači duša. Stvaralac crtanog film – animator je taj koji oživljava crtež i koji likovima daje dušu i oživljava radnju crtanog filma (Dančević, 2012), vidi u Plantak, 2021, str. 7). Pored samih sličica u pokretu, crtani film obogaćen je i drugim elementima iz umjetnosti poput likovne umjetnosti, muzike, književnosti, pojavljuju se i elementi stripa, a animirani film možemo povezati i sa lutkarstvom (Pintarić, 2017).

Pojava prvih animiranih filmova imala je značajan uticaj na kulturni razvoj čovjeka i njegov stil života. U svijetu animiranog filma jedno od značajnih imena je zasigurno Volt Dizni koji je imao i veliki uticaj i na druge autore i van prostora Sjedinjenih Američkih Država. Njegovo stvaralaštvo obogatilo je zauvijek crtani film, a njegovi filmovi gledaju se i danas (Hvizdak, 2022).

Peterlić (2000) smatra da je osnovno obilježje crtanog filma crtež. Crtež može, ali i ne mora biti slikarski vrijedan, jer se naglasak stavlja na funkciju postupka animacije, a ne na umjetničku vrijednost. Postoji nekoliko vrsta crtanog filma:

1. Lutkarski animirani film je vrsta animiranog filma u kojoj se lutke, modeli i makete animiraju snimanjem pokreta sličicu po sličicu. Ova tehnika se naziva još i stop animacija.
2. Kolažna animacija koja je jedna od najrasprostranjenih, dobila je ime po slikarskoj tehnici u kojoj se različiti materijali nanose na podlogu.

3. Računarska animacija je animacija koja se digitalno kreira na računaru uz razne tehnike i mogućnosti upravljanja efektima. Modeli se kreiraju na računaru, boje se i animiraju u virtuelnom svijetu.

Crtani filmovi su dostupni djeci u današnje vrijeme na svakom mjestu i u svako vrijeme, putem televizije, računara i telefona. Utiču na djetetov razvoj i privlače veliku pažnju djece. Crtani filmovi nude sadržaje sa brzom izmjenom slika, boja i zvukova što lako privlači pažnju najmlađih korisnika tehnologije (Plantak, 2021).

Socijalno-emocionalni razvoj i ponašanje djece

Socio-emocionalni razvoj djece predstavlja jedan od ključnih razvojnih zadataka. Predstavlja uspješno prepoznavanje i nošenje sa vlastitim i tuđim emocijama u socijalnom kontekstu. Socio-emocionalni razvoj se odvija putem socio-emocionalnog učenja koje započinje od najranijih dana djetetovog života i traje do odrasle dobi. Ovaj aspekt razvoja odvija se različitim intenzitetom putem različitih faza razvoja (Weisberg, Durlak, Domitrovich i Gullota, 2015, vidi u Vranjican, Prijatelj, Kuculo, 2019, str. 320).

Zajedno sa kognitivnim razvojem socio-emocionalni razvoj kod djece je polje razvoja koje je najbitnije za razumijevanje specifičnosti brojnih pitanja koja su povezana sa ponašanjem i ukupnim funkcionisanjem djeteta. Socio-emocionalne i kognitivne razlike i specifičnosti u ranom periodu razvoja u odnosu na odrasle osobe su presudne za sve karakteristike kojima se ponašanje djece bitno razlikuje od ponašanja odraslih osoba. Karakteristike socio-emocionalnog razvoja djece se najviše odražavaju u aspektima ponašanja, reagovanja, opažanja i doživljavanja, a naročito u domenu samopoimanja, samosvijesti, svijesti o sebi i slici o sebi kod djece (Rošić, 2009).

Smatra se da je emocionalni razvoj djeteta jedan od najvažnijih procesa u razvoju ličnosti i predstavlja skup međusobnih uticaja nasljeđenih načina reagovanja na emocionalne situacije, te procesa socijalizacije koji se odvijaju u porodici i okolini u kojoj dijete živi. Proces socijalizacije emocija se odvija na nekoliko načina. Prvo, dijete na osnovu posmatranja i oponašanja osoba iz svoje okoline uči koje situacije, pojave i predmeti izazivaju pojedine emocije poput straha i radosti, a koje ne izazivaju. Drugo, socijalna sredina daje modele za oponašanje načina i intenziteta emocionalnog izražavanja, poput mimike, govora, pokreta i samog intenziteta u saopštavanju drugima. Saopštavanje i pokazivanje emocija drugima predstavlja poziv za učestvovanje u emocionalnom doživljaju, što se temelji na uzajamnosti. I treće, potrebno je raditi na samoregulaciji, odnosno kontroli emocija. Socijalna sredina namjerno vaspitava dijete, utiče na njega da prikrije određene emocije, da im smanji intenzitet, odnosno da ih izražava na društveno prihvatljiv način (Starc, Čudina-Obradović, Pleša, Profaca, Letica, 2004).

U procesu socijalizacije neizostavan je faktor društvo koje oblikuje djetetova uvjerenja, očekivanja i ponašanja. Stoga, dječiji emocionalni razvoj je pod uticajem faktora kao što su privrženost majci, toplina, podrška i nadzor roditelja, razgovor o emocijama, zatim interakcije sa vršnjacima i odnos djeteta sa okolinom i situacijama izvan porodice. Socijalizacija emocija odvija se putem pravila koje postavlja okolina i zato je od izuzetne važnosti način komunikacije djeteta i okoline, razmjena informacija, te emocionalna stanja koja su prikazana djetetu (Brajša-Žganec, 2003, vidi u Šiško, 2020, str. 14-15).

Agresivno ponašanje kod djece

Kako odrediti koje je ponašanje poželjno i prihvatljivo u odnosu na nepoželjno i neprihvatljivo ponašanje zavisi od mnogo faktora. Djeca koja imaju teškoće u socijalizaciji mogu razviti različite oblike neprihvatljivog ponašanja, ali i agresivnog ponašanja. Ponašanja kao što su guranje, udaranje, vrištanje, povučenost i neposlušnost predstavljaju prepreku u razvoju socijalne kompetencije i razvoju socijalnih mreža. U ranim godinama života takva ponašanja su tipična. Međutim, očekuje se da će takva ponašanja nestati usljed razvoja govorno-jezičkih, socijalno-emocionalnih i vještina rješavanja problema (Macanović, 2020).

Jedna široka, ali ne i rigidna podjela poremećaja u ponašanju dijeli iste na eksternalizovane i internalizovane. Ove dvije grupe poremećaja ne možemo strogo podijeliti, jer su oni i međusobno povezani. Eksternalizovani poremećaji u ponašanju predstavljaju nedovoljno kontrolisana ponašanja poput hiperaktivnog poremećaja, agresivnosti i antisocijalnog ponašanja. Intrenalizovani poremećaji,

sa druge strane, predstavljaju pretjerano kontrolisana ponašanja, poput depresivnosti, anksioznosti, sramežljivosti itd. (Davison, Neal, 2002).

Poremećaje u ponašanju predškolske djece moguće je podijeliti u tri grupe:

1. Poremećaji u socijalnom razvoju: prkos, nametljivost, agresivnost, lijenost, laž, povučenost;
2. Poremećaji u emocionalnom razvoju: plačljivost, plašljivost, strah, depresija, ljutnja;
3. Poremećaji navika koji se manifestuju na fizičkom planu: poremećaji eliminacije, spavanja, prehrane, govora, motorike, stereotipne radnje i neobična ponašanja (Koller-Trbović, Žižak, Bašić, 2001, vidi u Macanović, 2020, str. 50).

Agresivno ponašanje mladih postaje sve veći društveni problem i stoga zaokuplja sve veću pažnju stručnih radnika koji se bave tom problematikom, ali i naučnih radnika koji žele otkriti uzroke odgovorne za nastanak agresivnog ponašanja. Pojam agresivnog ponašanja i agresivnost teško je definisati. Mnogobrojne su definicije kojima se teži objasniti ovaj fenomen ljudskog ponašanja. Riječ agresija dolazi od latinske riječi *aggredi*, što znači pristupiti nekome ili navaliti (Antičević, Protić, Pranjčić, 2021). Agresivno ponašanje možemo definisati i kao ponašanje koje je izvedeno sa namjerom da se drugom nanese nepravda na fizički ili emocionalni način. Predstavlja emocionalno stanje koje ima svako od nas, a svako od nas se drugačije nosi sa tim i na drugačiji način ga percipira. Od najranije dobi djeca izražavaju ovakvo ponašanje ne dobiju li nešto što žele. Ali, neophodno je navesti da svako dijete ima vlastite unutrašnje faktore, emocije, navike, ponašanja i okolinu koja ga okružuje i predstavlja individuu sa sebe (Vasta, Haith, Miller, 1998).

Djeca mogu izražavati agresivno ponašanje zato što im nešto nedostaje, kao što je neko socijalno umijeće. Ukoliko djeca ne znaju izraziti svoje potrebe, poslužiće se agresijom kako bi došla do svog cilja. Sa druge strane, djeca izražavaju agresivno ponašanje jer se ne znaju nositi sa visokim količinama bijesa i takvu djecu je neophodno naučiti da kontrolišu svoje agresivne porive (Katz, McLellan, 2005, vidi u Macanović, 2020, str. 53).

Postoje osobine porodice i djeteta koji mogu dovesti do razvoja nasilnog ponašanja. Nedostatak topline i pažnje u porodici, nedovoljan nadzor i briga roditelja, svjedočenje nasilničkom ponašanju u porodici plodno su tlo za razvoj ovakvog ponašanja i kod djeteta. Osobine djece poput impulsivnosti, živosti, nestrpljivosti i viška energije, kao i traumatizovana djeca podložnija su nasilničkom ponašanju. Nedostatak osjećaja prihvaćenosti i bliskosti, kao i nedostatak međusobne povezanosti između vaspitača i djeteta predstavljaju plodno tlo za razvoj nasilničkog ponašanja (Miljković, Rijavec, 2002, vidi u Macanović, 2020, str. 51).

Neophodno je djeci agresivnog ponašanja pomoći da promijene vlastito ponašanje i stav prema svojoj okolini, te naglasiti da ovakvo ponašanje nije dopušteno i da se ne toleriše. Takođe, neophodno je poštovanje pravila ponašanja u društvu i naglašavanje situacija u kojima dijete poštuje pravila ponašanja (Bouillet, 2007).

Crtani filmovi i agresivno ponašanje djece

Masovni mediji poput televizije danas su smješteni u svakom porodičnom domu. Stoga, nezaobilazno utiču na fizički i psihički razvoj djece, te na njihovo ponašanje. Djeca u dobi od tri ili četiri godine su sposobna posmatrati postupke odraslih iz svoje okoline i oponašati ih. Isto tako, djeca su sposobna posmatrati i postupke junaka svojih omiljenih crtanih filmova i oponašati ih. Neophodno je, takođe, naglasiti da uticaj televizije ne treba posmatrati samo kao dobar ili loš. Televizija može imati i pozitivne i negativne strane u zavisnosti od načina gledanja, sa kim se gleda i koliko (Marincel, 2013).

U današnje vrijeme smo svjedoci mnogim krizama savremenih porodica, nezaposlenosti roditelja, ali i nezaposlenosti koja dovodi do depresija, letargije, straha od preživljavanja itd. Navedeni razlozi mogu dovesti do nekvalitetno provedenog vremena sa djecom, pa tako televizija „priskače“ u pomoć i koristi se kao „dadjilja“. A, time se skraćuje put djeteta do zavisnika od televizijskih sadržaja koji ga smiruje kada plače ili kada roditelji nemaju vremena da mu se posvete zbog nedostatka vlastitog vremena ili nemoći da usklade svoje obaveze (Mlinarević, 2004).

Smatra se da djeca starija od dvije godine života ne bi trebala provoditi više od dva sata dnevno ispred ekrana, dok djeca mlađa od dvije godine ne treba da provode vrijeme ispred malih ekrana, jer prve dvije godine života djeteta predstavljaju kritičan period razvoja mozga. U ovom

periodu djeca treba da istražuju sebe i okolinu oko sebe, da se igraju, stupaju u socijalne interakcije, što će im gledanjem televizijskih i drugih ekrana biti uskraćeno. Bez obzira na štetne uticaje ekrana na razvoj i ponašanja djece, svjedoci smo da djeca ponekada provode i više od četiri sata ispred ekrana i svoje slobodno vrijeme provode upravo na ovaj način (Marincel, 2013).

S obzirom na to da je ključni dio rada posvećen crtanom filmu i televiziji i njihovom uticaju na ponašanje djece, neophodno je spomenuti i istraživanja Alberta Bandure i učenje po modelu, odnosno učenje ugledavanjem na uzor. U Bandurinom istraživanju predškolska djeca su posmatrala kratak film u kojem je prikazano agresivno ponašanja prema jednoj lutki popraćeno verbalnim izjavama poput „Pravo u nos“. Djeca su bila raspoređena u tri grupe i u svakoj grupi se film završavao na drugačiji način. U prvoj, agresija je potkrepljena verbalnom pohvalom, u drugoj junak dobija grdnju zbog svog ponašanja, a u trećoj verziji odrasla osoba se ponaša indiferentno prema agresiji. Rezultati istraživanja su pokazali da su djeca koja su posmatrala prvu i treću verziju filma ispoljavala više agresije od djece koja su posmatrala drugu verziju filma. Očigledno je da djeca mogu da imitiraju ponašanje uzora iako ga gledaju kratko vrijeme, ali to zavisi i od karakteristika posmatrača i od posljedica ponašanja, odnosno, da li će to ponašanje biti nagrađeno ili neće (Žiropada, Miočinović, 2012).

Nasilni sadržaji ne samo da se pojavljuju u filmskim žandrovima namjenim za starije grupe, već se prikazuju i u crtanim filmovima. Takvi sadržaji su prikazani najčešće putem humorističkih sadržaja, okolina je sve više imuna na nasilne sadržaje, pa stoga i ne misle o postojanju moguće opasnosti po ponašanje djece. U mnogim crtanim filmovima nasilni sadržaj je prikazan na humorističan način, poput Tom i Džerija, Popaja, Ptice trkačice itd. (Ciboci, 2018, vidi u Majnerić, 2022, str. 4).

Pet decenija istraživanja efekata izloženosti televiziji i crtanim filmovima sa nasilnim sadržajima iznjedrilo je skup istraživačkih rezultata prema kojima je poznato da čak i kratko izlaganje nasilnim televizijskim sadržajima izaziva značajno povećanje agresivnog ponašanja, te da ponovljeno izlaganje djece medijskom nasilju povećava njihovo agresivno ponašanje. Stoga je važno naglasiti da je medijsko nasilje faktor rizika koji može dovesti do agresivnog ponašanja kod djece (Bushman, Huesmann, 2001, Huesmann, Anderson, Berkowitz, Donnerstein, Johanson, Linz, Malamuth, Wartella, 2000, vidi u Anderson, Bushman, 2001, str. 354).

U crtanim filmovima nakon prikazanog nasilnog sadržaja ne možemo dobiti pouku o istom. Odnosno, u crtanim filmovima se ne pokazuje kakve posljedice ostavlja nasilni sadržaj, što ih čini još više opasnijim za najmlađe gledaoce. Djeca zbog nedostatka životnog iskustva i nemogućnosti samostalnog zaključivanja o uzročno-posljedičnim vezama, takođe, nemaju sposobnosti da takvo ponašanje percipiraju kao dobro ili loše. Naposlijetku, djeca takvo ponašanje mogu da percipiraju kao smiješno ili zabavno (Majnerić, 2022).

Kada govorimo o animiranim filmovima, nezabilazni su animirani filmovi svjetske kompanije Dizni. U Diznijevim crtanim filmovima prikazane su princeze kao uzori ljepote, a nerijetko se radi o borbama dobrog protiv zla koje je popraćeno različitim sukobima. Zlim likovima je cilj postati vladarima svijeta i na tom putu uništavaju svakog ko im želi stati na put. Sa druge strane, uvijek je tu neki dobri lik koji zle likove želi spriječiti u tome. Na tom putu dosta je nasilnog sadržaja, a niti jedan problem ne mogu riješiti razgovorom. Borbe su jedini način rješavanja sukoba, a krajnji rezultat je smrt zlikovca. Na osnovu ovakvih situacija djeca stiču utisak da je jedini mogući i ispravan način rješavanja sukoba i da je to jedini način dolaska do cilja. Na osnovu ovoga, u realnom svijetu djeca će pomisliti da je u redu udariti prijatelja ukoliko ga on ne poslušna ili mu ne da svoju igračku da se igra sa njom (Bolont, 2017).

Brojni su crtani filmovi prepuni nasilnog sadržaja. Nindža kornjača Leonardo udara i uništava zlog Kranga. U crtanom filmu Tom i Džeri istomeni junaci se stalno tuku, jure iz želje za osvetom i naplatom dugova. Kojot i Ptica trkačica se, takođe, tuku. U crtanim filmovima nerijetko se možemo sustersti sa bacanjem klavira na glavu, stavljanjem eksploziva u ruku ili usta drugog lika, pucanjem iz puške itd. Odnosno, na svakom koraku možemo susresti slike sa porukom nasilja (NDFAuthors, 2014).

Davne 1997. godine jedna od epizoda Teletabisa – Lav i medvjed bila je zabranjena za emitovanje. Roditelji su se tada žalili da sadržaj nije primjeren djeci od jedne do četiri godine života zbog neprimjerene pozadinske muzike, uznemirujućeg dijaloga između lava i miša, kao i neprimjereno stilizovanih životinja (Index.hr, 2024).

Crtani filmovi poput “Bakugan”, “Dragonbol”, “Pink Panther”, “Ben 10” i drugi imaju elemente nasilnog ponašanja. U ovim crtanim filmovima prikazane su poruke da najjači uvijek pobjeđuju i da je ovaj svijet opasan i loš. Nasilne scene koje gledaju u crtanim filmovima, djeca će pokušavati oponašati, a kod neke djece se mogu pojaviti strah ili noćne more u kojima su žrtve nasilja, a sa druge strane, djeca mogu početi tolerisati nasilje u bilo kojem obliku (Roditelji.hr, 2013).

Epizode crtalog filma za djecu Spužva Bob Skockani zabranjene su u više od 120 zemalja. Neke epizode su zabranjene u američkim i evropskim državama zbog nasilnog i neprimjerenog sadržaja. Takođe, epizode animirane serije Simpsoni zabranjene su nekim zemljama zbog neprimjerenog i nasilnog sadržaja, vrijeđanja porodičnih vrijednosti, te vrijeđanja javnih osoba (Zena.hr, 2017).

Danas se nasilje u crtanim filmovima prikazuje na dosta realističan način. Dok se u starim animiranim filmovima nasilje prikazivalo kroz humor, a lik koji je pretrpio nasilje uvijek bi bio bez ikakve posljedice čime se prenosi poruka da nasilje ne može naškoditi, niti ubiti nekoga. Ovim činom se može uticati na smanjenje tolerancije na nasilje i stvaranje sve manje empatije prema žrtvi nasilja (Valković, 2010, vidi u Stojčićević Kovačić, 2020, str. 47).

Zaključak

Posmatrajući razvoj savremenih tehnologija, njihove dostupnosti i mogućnosti roditeljstva, možemo reći da je svako dijete od najranije dobi života izloženo sadržajima sa malih ekrana. Djeca su u mogućnosti da sama pronađu sadržaje koji su im interesantni i da veći dio vremena provode ispred ekrana umjesto da svoje vrijeme provode u igri. Sa jedne strane imamo količinu vremena koje dijete provede ispred malih ekrana, a sa druge strane imamo sadržaje koji su dostupni djeci. Gledajući sadržaje crtanih filmova koji su najzanimljiviji djeci možemo zaključiti da su preplavljeni agresivnim i nasilnim sadržajima. A današnja djeca imaju mogućnost gledanja crtanih filmova i 24 časa dnevno s obzirom na to da postoji televizijski programi koji emituju crtane filmove namijenjene djeci cijeli dan. Takođe, postoje i online dostupnost različitih sadržaja namijenjenih djeci. Zabinjavajuće je što su upravo ovakvi sadržaji preplavljeni elementima nasilnog ponašanja, jer imaju direktna uticaj na djetetovo ponašanje. Djeca nastoje da posmatraju postupke svojih omiljenih likova i da imitiraju njihova ponašanja u stvarnom životu. Stvara se utisak kod djece da je jedini mogući način rješavanja problema i sukoba nasilje, tuča i upotreba oružja. Jer, upravo ovakvi sadržaji ne posjeduju bilo kakve pouke o postupcima junaka iz crtanih filmova, a djeca samostalno nisu u mogućnosti da rezonuju koji su postupci dobri, a koji su loši.

Literatura

1. Anderson, C. A., Berkowitz, L., Donnerstein, E., Huesmann, L. R., Johnson, J., Linz, D. i sar: The influence of media violence on youth. *Psychological Science in the Public Interest*, br. 4, str. 81-110.
2. Anderson, C. A., Bushman, B. J. (2001). Effects of Violent Video Games on Aggressive Behavior, Aggressive Cognition, Aggressive Affect, Physiological Arousal, and Prosocial Behavior: A Meta-Analytic Review of the Scientific Literature. *Psychological Science*, Vol 12(5), str. 353-359.
3. Antičević, T., Protić, D., Pranjić, V. (2021). Agresivnost u adolescenciji. Istraživanje nekih oblika agresivnog ponašanja srednjoškolača. *Nastavnička revija*, Vol 2, str. 3-23.
4. Barjaktarović, M. (2022). Uticaj medija na ponašanje djece školskog uzrasta. U: Macanović, N., Petrović, J., Jovanić, G. (ured.), *Poremećaji u ponašanju djece i mladih* (str. 718-726). Banja Luka: Centar modernih znanja.
5. Blažević, N. (2012). Djeca i mediji – odgoj na „televizijski“ način. *Nova prisutnost*, Vol X(3), str. 479-493.
6. Bolont, L. (2017). *Uticaj nasilja u crtanim filmovima na djecu u petoj i šestoj godini života*. Petrinja: Učiteljski fakultet.
7. Bouillet, D. (2007). *Osnove socijalne pedagogije*. Zagreb: Školska knjiga.
8. Ćustović, E., Osmić, A., Spahić, E. (2022). Uloga društvenih mreža u životu generacije Z u Bosni i Hercegovini. U: Macanović, N., Petrović, J., Jovanić, G. (ured.), *Poremećaji u ponašanju djece i mladih* (str. 593-600). Banja Luka: Centar modernih znanja.
9. Davison, G. C., Neal, J. M. (2022). *Psihologija abnormalnog doživljavanja i ponašanja*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

10. Ferreira, J., Prucha, B., Souto, R., Peixoto Lima, R., Morna, C., Pinto, O. (2020). Screen time use in children less than five years old. *Nascer e Crescer - Birth and Growth Medical Journal*. Vol 29(4), str. 188-195.
11. Hvizdak, V. (2022). *Animirani film u Hrvatskoj*, završni rad. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera.
12. Ilić, A. (2018). Crtani filmovi i agresivno ponašanje djece. U: Macanović, N., Petrović, J., Jovanić, G. (ured.), *Ne nasilju – jedinstven društveni odgovor* (str. 249-259). Banja Luka: Centar modernih znanja.
13. Index.hr. (2024). Na sajtu: <https://www.021.rs/story/Zivot/Porodica-i-dom/333031/VIDEO-Epizoda-Teletabisa-bila-toliko-jeziva-da-je-zabranjena.html> Očitano: 29.04. 2024.
14. Kanižaj, I., Ciboci, L. (2011). Kako je nasilje preko medija ušlo u naše domove – utjecaj, učinci i posljedice nasilja u medijima na djecu i mlade. U: I. Ciboci, L., Kanižaj, I., Labaš, D. (ured.) *Djeca medija - od marginalizacije do senzacije* (str. 11-34). Zagreb: Matica hrvatska.
15. Kević-Zrnić, S., Stanković Janković, T., Jenjić, S. (2022). Socijalizacija u digitalnom okruženju. U: Macanović, N., Petrović, J., Jovanić, G. (ured.), *Poremećaji u ponašanju djece i mladih* (str. 222-231). Banja Luka: Centar modernih znanja.
16. Macanović, N. (2020). *Socijalno neprilagođeno ponašanje djece i adolescenata*. Banja Luka: Centar modernih znanja.
17. Majnerić, A. (2022). *Utjecaj nasilnog sadržaja u crtanim filmovima za djecu*. Zagreb: Fakultet hrvatskih studija.
18. Marincel, D. (2013). Djeca i televizija. Na sajtu: <https://www.istrzime.com/djecja-psihologija/djeca-i-televizija/> Očitano: 30.04.2024.
19. Milnarević, V. (2004). Djeca i televizija. *Rastimo zajedno*, Vol 1, str. 39-45.
20. NDFAuthors. (2014). Negativan uticaj crtanih filmova. Na sajtu: <https://novakdjokovicfoundation.org/sr/negativan-uticaj-crtanih-filmova>. Očitano: 29.04.2024.
21. Perić, N. (2017). Uticaj i primena digitalnih medija na vaspitanje i obrazovanje dece. *Digitalni prostor: izazovi i očekivanja*, Vol 1, str. 143-164.
22. Peterlić, A. (2000). *Osnove teorije filma*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
23. Pintarić, M. (2017). *Svaralački pristup animiranom filmu*. Zagreb: Učiteljski fakultet.
24. Plantak, M. (2021). *Odgojni i obrazovni sadržaji u hrvatskom crtanim filmovima*, završni rad. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile.
25. Rošić, F. (2009). Socio-emocionalni razvoj malog djeteta. *Zbornik radova Islamskog pedagoškog fakulteta u Bihaću*, Vol 2(2), str. 173-185.
26. Starc, B., Čudina-Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B., Letica, M. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
27. Stojićević Kovačić, M. (2020). *Animirani film iz perspektive roditelja*, završni rad. Split: Filozofski fakultet.
28. Šiško, J. (2020). *Uticaj okoline na socio-emocionalni razvoj djeteta*. Zagreb: Učiteljski fakultet.
29. Vasta, R. M., Haith, M. A., Miller, S. (1998). *Dječija psihologija: Moderna znanost*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
30. Vranjican, D., Prijatelj, K., Kuculo, I. (2019). Čimbenici koji utječu na pozitivan socio-emocionalni razvoj djece. *Napredak*, Vol 160 (3-4), str. 319-338.
31. Zena.hr. (2017). Na sajtu: <https://zena.net.hr/bolja-ja/trudnoca-i-majcinstvo/u-nekim-crticima-ima-vise-nasilja-nego-u-akcijskim-filmovima-48d59698-1410-11ec-93f7-4e562d47fd14>. Očitano: 30.04. 2024.
32. Roditelji.hr. (2013). Na sajtu: <https://roditelji.story.hr/Odgoj/Jaslice/a2357/2210-utjecaj-crtanih-filmova-na-djecu.html> Očitano: 30.04. 2024.
33. Žiropada, Lj., Miočinović, Lj. (2012). *Razvojna psihologija*. Beograd: Čigoja štampa.

LINK BETWEEN CARTOONS AND AGGRESSIVE BEHAVIOR IN CHILDREN

Summary: *There are plenty of benefits to information technology and media. Media is known for its informational, educational, entertaining, and other qualities. The modern age is recognized by the widespread availability of media. Children tend to spend a large part of their free time in front of the monitor, learning, playing games, and watching cartoons. It is a known fact that violent content can be present in cartoons. Cartoon heroes get into mutual fights, use weapons, exert verbal conflict, etc. Children in the real world imitate that type of behavior and identify with their favorite cartoon characters. There is a need to ask the question: how much are children able to differentiate reality from fiction, and how do they interpret the behavior of cartoon characters? Besides, everyday exposure to violent content raises a tolerance for violence in children. From a wider point of view, media and cartoon exposure influence a child's entire growth. The aim of this paper is to point out the link between cartoons and aggressive behavior in children, as well as the influence they have on children's behavior as such.*

Key words: *children, media, cartoons, aggressive behavior, violence*